

„a főretort” helyőrség

IRODALMI-KULTURÁLIS MELLÉKLET

kellene egy isten

föltre

kellene egy

2020. május 16.

IV. évfolyam 20 szám

5

Lakatos Mihály,
Luzsica István
és Szurkos András versei

6

Döme Barbara
novellája

8

Borsi Bálint
gyerekversei

lentre

vezérvess

Főcze Kornélia

Akarsz-e játszani?

Kosztolányi Dezső után. Érzés.

A játszótársam, mondd, akarsz-e lenni?
Akarsz-e online, online játszani?
Akarsz-e együtt a dark-ok-ba menni?
Lélek nélkül világot váltani?
Vagány lazán a laptop elé ülni,
angyalporból alakot ölteni,
bitet dobálni, szörnyeknek örülni,
s dúsgazdagon jó ruhát ölteni.

Akarsz-e játszani mindent, mi LinkedIn?
Winter is coming és hosszú, hosszú őszt?
Lehet-e némán Fantát inni véled,
vodka Fantát, hogy kiengedd a gőzt?

Akarsz-e nyomott, sötét szívvel élni,
beszélni folyton? Néha néha nézni,
hogy a körúton körbejár az ember:
szafarizik szegény. Itt kapja november.

Ki csipog, csipog a bőrünk alatt?

Akarsz-e játszani bányászt, GTA-t?
Még hosszabb utazást, kékebb hajót?
Halloween, maszkot
és csak semmi jót?

Akarsz-e játszani (z)űrben teremtőt?
Színeznél felhőt, felhőn temetőt?
Akarsz-e nyerni, nyerni mindörökké,
meccsekben élni, mely kriptóra vált?

Maroknyi székelyül akarsz-e BigDatát?
Ha akarsz, ha nem... Bingó. Megtalált.

Tél Cythére szigetén - Hommage á Watteau (olaj, vászon, 150 × 175 cm, 2007)

in memoriam Páskándi Géza

A megmaradás igéje

Illyés Gyula metaforájával élve: zajlik annak a korosztálynak a behajózása, mely a huszadik század első felében született, s a születési dátumok egyre inkább közelednek a század közepéhez. Ezért talán nem meglepő, hogy nemzedékem bármiről ír, bármiről beszél, mindegyre valami nagy, virtuális mérleghez szolgáltat adalékot akarva-akaratlanul. Márpedig a mérlegkészítés könyvelői művelete két alapfogalommal operál: tartozik és követel. Nyereségek és veszteségek. S a kép, amelyik lassan kirajzolódni látszik, egyre inkább a tartozik rovat túlsúlyát mutatja az

ominózus alig múlt század rovására. Legalábbis itt, Európa középső és keleti részén. Magyarán: sokan érzik úgy – és joggal –, hogy velük mostohán bánt vagy egyenesen kifosztotta őket ez a század.

És persze mindez roppant szubjektív, mivel végül is csupán egy elképzelt ideális világ-intervallummal való összehasonlításban érezheti bárki a saját sorsát a vesztesek közé tartozónak. Itt, Kelet-Európában kicsit egyszerűbb a helyzet, legalábbis ami a korszak második felét illeti, hiszen tőlünk kissé nyugatabbra nemzedéktársaink – hadd legyünk árnyaltak – normálisabb társadal-

makban éltek. Ám a dolog épp itt mutatja meg bonyolult voltát.

Ha körülnézünk ugyanis olyan írórsors iránt, melyet a szóban forgó kor galádul kifosztott, akkor az épp huszonöt éve halott Páskándi Géza példájánál ékebben szólót aligha találunk. Ám ekkor jön a rettentő paradoxon: mihelyst leltározni kezdjük e kirabolt kortársunk ránk hagyott szellemi vagyonát, azonnal ránk szakad a bőség zavara: a dúsgazdag örökhagyó képe szertefoszlatja a kisemmizett áldozatét. Páskándi életműve ugyanis hihetetlenül terjedelmes, árnyalatgazdag, színes és változatos, intellek-

tuálisan mély és kedélyesen játékos – olyan teljes oeuvre, melyet bármely nyugati szerencsefia elirigyelhet. Hát hogy is van ez?

Hát persze, szólal meg az emlékezetünkben élő Páskándi kissé kesernyés mosolyával: Én már annak idején megmondtam és sokan csak hümmögtetek: *A mű oka a tű foka*. A szorongató világ a költőt csodatételre kényszeríti.

*

Ha már emlegettem a mérlegkészítést fentebb, hadd mondjam el, hogy Páskándi Géza kapcsán jómagam háromszor éreztem úgy, hogy valami jóvátehetetlen történik ko-

runkban, és az ezzel való konfrontációban fegyvertelen vesztesek vagyunk.

Az első ilyen frusztráló élmény akkor ért, amikor 1963 őszén – jó pár év vidéki (no de székelyudvarhelyi) diákirodalmárkodás, szenvedélyes irodalmisajtó-fogyasztás és a későbbi második *Forrás*-nemzedék több jelesével való bandázás után – felkerülvén Kolozsvárra a bölcsészkarra és belecsöppenvén a felhabzóban lévő Gaál Gábor-kör közepébe, arról értesültem, hogy az irodalmi élet leglényegesebb dolgairól (hiába a vélt magabiztos tájékozottság) nagyon keveset tudok.

szerkesztőségi terepasztal

TAVASZ, KERESLEK!

Ágoston Szász Katalin

– Te tényleg ennyire szereted a virágokat? – kérdezte a minap egy kedves ismerősöm, őszinte csodálkozással a hangjában.

Én? Ugyan! De miért is kérdezi egyáltalán, csodálkoztam vissza rá. Erre néhány másodpercig elnézően mosolygott, majd barátságosan megjegyezte, hogy akkor igazán kiszállhatnék idegen emberek virágágyásából, mert nemcsak illetlenség, de valószínűleg törvényszegés is.

Szégyenkezve másztam vissza a járdára az alacsony kovácsoltvas kerítéssel körbevett, zöldellő kiskertből, ami mellett a kellemes tavaszi napsütésben épp elsétáltunk volna, ha nem állok meg lábatlankodni. Én csak azt szerettem volna megállapítani, hogy az a kis kék virág, amit kívülről nem láttam elég jól, hérics-e, szabadkoztam. De igazából tudom, hogy nem hérics, folytattam egyre kevésbé bűnbánóan és egyre inkább lelkesen, mert a hérics egy másik virág, és még csak nem is kék, mert bizony sárga, de sehogyan sem jut eszembe, hogy akkor ez a kis kék melyik is lehet. Valami hasonlóan furcsa neve van. De várj, mert itt van a nyelvemen!

Felsoroltam hát minden kék virágot, amit csak elő tudtam bányászni az emlékezetemből, az imolától a gyöngyös kékikéig, majd megróttam magam, hisz az nem is gyöngyös

kékike, mindig rosszul mondom... Igen, megvan, fürtös gyöngyike! De végül be kellett ismernem, hogy egyik sem a szóban forgó kék virág, amiért testi épségemet és törvény előtti becsületemet kockáztattam, így elszomorodva indultam hazafelé. Otthon aztán kibámultam a tömbház ablakán az utcánkban található egyetlen, szomorkodó fára, és elgondolkodtam: tényleg ennyire szeretem a virágokat?

Eszembe jutott gyerekkorom egyik kedvenc meséjének főhőse, Furcsa Borcsa, a kis boszorka, aki ismerte az erdők és rétek minden virágát. Hatalmas piros kalapjában mindig ott virítottak, de nemcsak úgy, odatűzve, hanem gyökeresen, bimbósan, éppen, mint a mezőn. Furcsa Borcsa volt az erdők és rétek kertésze, ezért naphosszat ide-oda röpködött, virágokat szállítgatott, ültetgetett mindenfelé. Egy nap viszont eltévedt és egy tornyos város fölé keveredett. Odafentről meg is állapította: „Szép, szép ez a sok torony, de azért elkelve itt egy kis zsálya, sáfrány, barátságfü, vadrezeda, ezerjófű, ligetszépe, kék szarkaláb...”

Sokszor én is Döbrentey Ildikó meséjében érzem magam itt, Budapesten. Szép, szép ez a sok torony, ez a sok belvárosi bérház, körfolyosó, szecessziós épület, szépek a Duna-parti paloták, a pilléres hidak, szép minden templom, a széles sé-

tányok, hatalmas terek, szépek a színes cserepek, a mozaik, a macskakő, de azért elkelve itt egy kis természet!

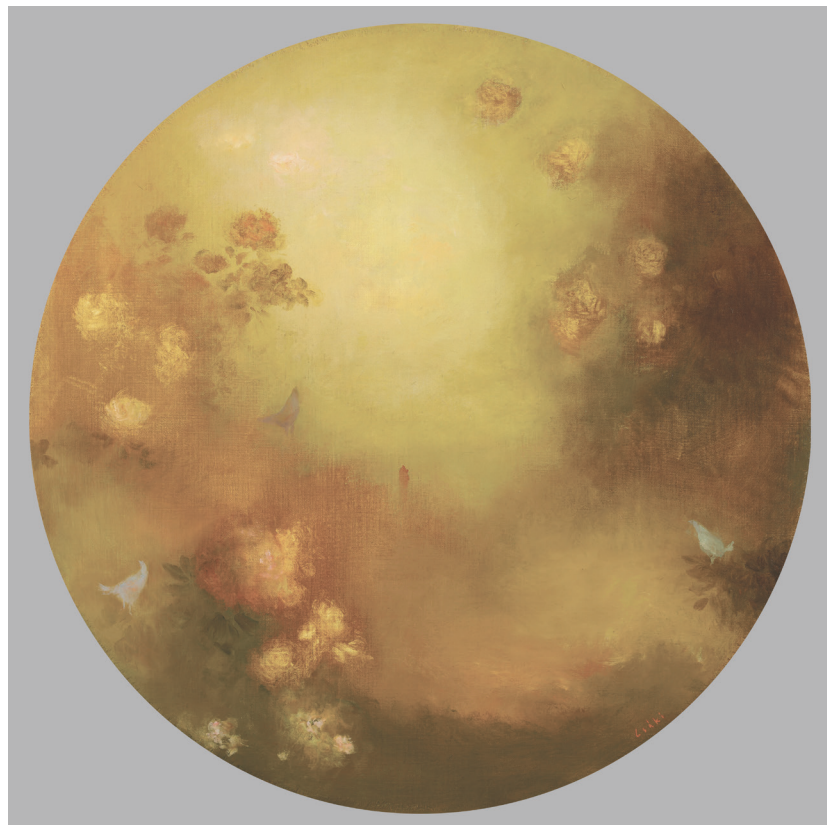
Nem arról van szó, hogy szeretem-e a virágokat, mert persze, hogyne szeretném, nagyon szépek. Arról van szó, hogy az ember nem akkor veszi észre a virágokat, amikor azok nap mint nap körbeveszik, hanem sajnos csak akkor, ha mindaddig ott voltak neki, és hirtelen már nincsenek. Falun nőttem fel, udvaron, mezőn, erdőben. Akárcsak Furcsa Borcsa, én is tudom, hogyan kell zöld mohából ágyat vetni, nedves fából tüzet rakni, bokrok alatt gombát lelteni, madarakkal fütyörészni. Hozzászóltam az évszakok változásához, a körülöttünk zajló élet hangjához, a csillagok fényéhez.

A nagyvárosban viszont mindez nem tapasztalható meg. Lemaradok minden évszakováltásról. Néhány napja is, amikor kitekintettem az ablakon az egyetlen fánkra, meglepődve vettem észre, hogy gyönyörű, friss zöld lombkoronában pompázik. Mikor lett tavasz, kérdeztem magamban, hisz nem láttam egyetlen rügyszövő ágat, bimbózó virágot sem, nem hallottam madárcsicsergést, és utolsó emlékem a télre levetkőzött, csupasz faágak képe.

Ezért örülök annyira minden kék virágnak, ezért kutatok kiskertekben minden apró életjelet. Keresem a tavaszt, az ujjongást, a zsbongást, az

életet. A gyökereinket, amelyek egykori természetközeli létezésünkhöz kötnek. Az évszakok változását, az isteni rendet. És szomorúan konsztatálom mindig, hogy sok teendőnk van még nekünk, városi embereknek, hogy megtalálhassuk, amit keresünk: elkelve itt még sok zsálya, sáfrány, barátságfü, vadrezeda, ezerjófű, ligetszépe, kék szarkaláb...

(Sáfrány, csaptam a homlokomra még aznap este. Hát persze, tudtam én, hogy furcsa neve van, de hibásan nem a nőszíromfélék nemzetiségéhez tartozó fűszernövény arab eredetű megnevezését kerestem emlékeimben, hanem a latin, és még azelőtt természetesen görög változatot, ami nem más, mint a becses krókus.)

Zárt kert II. (olaj, vászon, 95 cm, 2010)

tárca

AZ INDOKOLATLAN SZILVA

Ha valaki hozzám hasonlóan 2019. július 18-án három óra körül az egyik hajdúböszörményi raktáruházban járt, megláthatott egy, a földön elegánsan fekvő vagy ülő – de végső soron az is lehet, hogy álló – szilvát. Indokolatlan volt a helyzete: gyümölcstársai vagy öt méterrel hátrébb helyezkedtek el a részleg polcain dobozokban. Precízen kimérve az egyik padló-csempe mértani közepére fészkelte be magát, nekik valószínűleg hátat fordítva.

Úgy tűnt, mintha figyelné a vásárlókat, az is lehet, hogy éppen készült emberré válni, vagy talán már annak is hitte magát. Máskülönből miért hagyta volna hátra társait, akikkel hosszú ideig lógott egyazon fán, akikkel egyszerre szedték le őt és szállították kilós kiserelésekben az áruházaiba?

Gondos tervezés után azonosíthatta a csempe közepét, mint ideális landolási pontot, és úgy dönthetett, kipottyantja magát, jelezve a vásárlóknak sajátosságát, hiszen azért azt mégiscsak nehéz elképzelni, hogy egy apró, elhibázott mozdulattól ő pontosan odaessék.

E tétivel kívánhatta igazolni tudatoságát, számítási érzékét és tehetségét a precíz kivitelezésre, amely tulajdonságok számára az emberi lét igazi különlegességét jelenthették. Ezeket csodálhatta leginkább az őt is gondozó, majd fogyasztó lényekben. Tudják, mit akarnak csinálni a szilvával, ezért jól kiszámított időközönként megpermetezik, majd később egytől egyig leszüretelik és megessik őket, ezáltal értelmet is adva megtermésüknek.

Az indokolatlan szilva vagy nem keltette fel kellőképpen sem a vásárlók, sem az

áruház személyzetének figyelmét, vagy tényleg sikerült elérnie azt az elismerést, amire vágyott. Senki sem szedte fel ugyan, én, nagyjából három kört megtéve a sorok között, még mindig ott találtam.

Akármelyik verzió is legyen igaz, a kis szilva magjába (vagy abba, amijük a szilvák szívé helyett van) valószínűleg nagy öröm költözött. Láthatta, hogy senki nem piszkálja, engedik neki, hogy ott foglaljon helyet, ahol normális esetben csak a vásárlóknak, csak az embereknek szabad.

Ezek után az sem okozhatott neki fájdalmat, ha esetleg a takarítók zárás után megtalálták és a padlón szétszórta többi kossal együtt bedobták a szemét közé ahelyett, hogy visszatették volna valamelyik szilvadosobozba.

Nem kínozhatta az, hogy benne többé nem gyönyörködhetnek a vásárlók, nem érinthetik meg és nem választhatják ki elfogyasztásra, ami végül is korábbi szilvaságának igazi értelme lett volna. Hiszen az emberek közt elég kevés a kannibál. Ugye?

AZ ÖNZETLEN
NIKOTINTAPASZ

Kapory Oszkár negyvenéves korában leszokott a dohányzásról. Ugyanekkor eldöntötte, hogy soha többé nem gondolt magára. Ennek megfelelően felhagyott az evéssel és az ivással is, és elkezdte magát tudatosan nikotintapasznak képzelni.

Ruháit, mint egykori csomagolását, többé nem húzta fel. Nyáron izzadt, télen enyhén jégcsapos testtel tapadt az emberekhez, dohányzókhoz és nem dohányzókhoz egyaránt. Utóbbiaknál gyakran élt a feltételezéssel, hogy valójában az ő mezitelen százhusz kilóján döbbennek meg, és csupán pillanatnyi zavarukban felejtnek el rágyújtani.

Csak attól tartott, hogy a nikotintapaszok alkati különbségei miatt nehezen fogadják maguk közé. Így elkezdte őket ő magára fogadni.

Kezdve szerelmével, aki elsőként volt hajlandó hozzátapadni. A vékony és ekkorra meglehetősen száraz teremtést – vagy inkább készítményt –, akit ő Lizinek becézett, a Kerepesi temető Ady-szobrához ragasztva ismerte meg. Lizit egy fiatalember helyezte ide két évvel korábban. Elmondása szerint egykori gazdája félt, hogy a szobor netán egyesül a költő szellemével, és éjjelente kijárkál a környékbeli dohányboltokba vagy egyenesen a látogatóktól kezd el cigarettát tarhálni.

A szobrot Lizi merev, szűkszavú és emiatt unalmas társaságnak tartotta. Legfeljebb éjszakánként próbált vele szóba elegyedni, ha a turistavezetők többnyire egységes monológjában megragadta figyelmét egy-egy verssor vagy életrajzi adat, ami nem hagyott nyugtot neki. Persze ilyenkor sem várt se érdeklődést, se megértést.

Nem csoda, hogy öröm járta át vékony plasztikszöveget, amikor Kapory észrevette őt, majd meghallgatta, végül pedig megszánta, és kicsomagolási korával nem

Sarnyai Benedek Máté

törődve óvatosan magához tapasztotta, megosztva vele saját szervezetének nikotintartalékait is.

Kapory hasonló sorsú tapasztokkal több helyen is találkozott. Némelyiket kukára, lámpaszoppra vagy éppen plafonra ragasztva ismerte meg. Közülük húzódtott hozzájuk és halkán szóba elegyedett velük. Kimérten kezdte beszédét, nem akarta a szegény, meghurcolt tapasztokat felzaklatni. Inkább csak kérdezett tőlük. Ha úgy látta, könnyezni fognak, elhallgatott.

Közvetlen közelről figyelve őket a saját bőrén is érezhette, milyen fájdalmakkal jár, ha nem rendeltetésszerűen használják a tapasztokat. Neki is kényelmetlen volt például naphosszat plafonra ragadva szemlélni az emberi testeket, melyek öntudatlanul is a segítségéért köhögtek.

A meghurcolt társakat szintén magára vette. Kedvesét előtte megnyugtatta, hogy tekintet nélkül a többiek korára, nemére vagy nedvességére, ő marad az egyetlen szerelme. Lizi bólogatva hallgatta, a közlendője végén vállon veregetéssel biztatta is.

Kapory nemsokára elkezdett listát vezetni a városban, majd az egész országban található patikákról. A tőle telhető legnagyobb alapossággal, egyesével végigjárta mindet, és felvásárolta a teljes nikotintapasz-készletüket.

A lassanként hatvankilós súlyt elérő tapasztkolónia kitárt karokkal várta, hogy az emberek is testéhez tapadjanak. Állítólag néha még lehetett látni a pislogásait.

Semmi kétség: a nikotintapaszok közt is Kapory Oszkár volt a legönzettelebb.

In memoriam Páskándi Géza

Hiszen, mint az igazán jólétesültek, diszkrétan beavattak: az új költőnemzedék harsány és látványos előretörésének háttérében az év igazi katartikus eseménye az volt, hogy az 1957-ben letartóztatott Páskándi Géza hat év börtön és kényszermunka után a Duna-deltából amnesztiával szabadult. Hogy tulajdonképpen ez az amnesztia – mely mindenképpen reménybeli nagy politikai változások jele volt – mindössze egy hónappal rövidítette le az 1956-os magyarországi események kapcsán tanúsított magatartása miatt rá kirótt börtönbüntetést.

Tompa szégyenérzet fogott el: semmit sem tudtam Páskándiról, hiszen az ötvenhetes megtorlásokról is csak némi sejtelmes utalások szóltak még baráti beszélgetésekben is. Az országos szintű dezinformáció hermetikusan működött. De az igazi frusztrációt akkor éltem át, amikor valaki – féltve őrzött ritka kincsét – egy napra kölcsönadta Páskándi (akkor még) egyetlen könyvét, az 1956-ban megjelent *Piros madár* címűt. Fialabb olvasómnak ma hosszasan magyarázhatnám, akkor sem értené teljesen, legfeljebb elhinné becsületszóra, hogy akkor ezek a versek igazi mágikus hatalommal bírtak. Világossá vált előttem, hogy az az üdvös folyamat, amely a Sztálin halálát követő években a keleti félteke irodalmait a zsdanovi zsákutcából kiszabadítani indult, az erdélyi magyar irodalomban nem is a *Forrás* első nemzedékével kezdődött, hanem ezzel a magányos harcossal: Páskándi Gézával.

Ahhoz, hogy az alábbi sorok akkori hatása ma érzékelhető legyen, át kellene élni keletkezési éveinek alaptónusát:

*Álomlátón mindent megtevők!
Krisztusi küldetésű korosztály,
ne hullajtsd le fejed!*

*Hajdani vak-cselekvő,
pisszt se tűrő,
forrongó agyvelő,
ifjúságom, próbálg álmodni még!
(Piros madár)*

S a költő, aki itt kinyilvánítja, hogy bizony a széltében-hosszában harsogottak ellenére ez egy megváltatlan világ, melynek messiásaként saját nemzedékét tételezi, nos, az a költő tilalom alatt állt. Óvári Géza néven írt műfordításai voltak a víz felszínén a mélyből jövő buborékok. Itt bennünket valami létfontosságútól megfosztottak, miközben riadt irigységgel olvastuk már

Nagy Lászlót, Jevtusenkót, Voznyeszenszkijt, Nichita Stănescut, Marin Sorescut és másokat. Miért történik ez épp velünk?

Jóval később, már a hetvenes évek közepe táján, ugyancsak Páskándi adja meg a választ e kérdésre *Vendégség* című drámája hőségnek, Dávid Ferencnek szavaival: „Ellenség? Ellensége csak önmagamnak voltam és vagyok. Nem veszed észre, hogy minden vád: a hitújítás, az eretnokség, a fejedelem iránti hűtlenség – minden csak ürügy. Mindent akarnak, csak engem nem. Minden jó lesz – csak én pusztuljak el.” (*Vendégség*)

Ami számunkra akkor csak sejtetem volt, később már bizonyossággá változott. Az ötvenhat utáni nagy megtorló indulat, akárcsak az azt követő engedékenységi hullám, csupán előre megtervezett tánc lépései voltak a román politika huszadik századi nagy tangójának, melyet az éppen legbefolyásosabb nagyhatalmakkal lejtett. Előbb Moszkvát kellett meggyőzni, hogy a magyarok kisebbségben is veszélyesek, nem szabad őket hosszú pórázra engedni. Nem kell nekik sem autonómia, sem anyanyelvi egyetem, efféle veszedelmes kedvezések, melyeket azelőtt az oroszok erőltettek. Aztán, Moszkvától távolodván, a Nyugatot kellett meggyőzni arról, hogy mi azért tulajdonképpen szalonképes jófiúk vagyunk. Végül a maoista Pekingben lelt a román politika olyan támogatásra, mely szíve szerint való tetteihez biztonságos ideológiai és nagyhatalmi háttérrel adott.

Az ehhez kapcsolódó irodalompolitikai hullámvasúton sokunkat fogott el az émelygés, de talán senkinek a sorsát nem alakította olyan közvetlen brutalitással, mint Páskándiét. Miért is?

A hetvenes évek elejének oldottabb légkörében esett személyes találkozásaink, közösségi együttléteink során figyeltem fel lényének egy olyan sajátosságára, amely műveinek karakterét is meghatározta: ha valahol jelen volt, nem lehetett nem rá figyelni, ha valamely lapban, folyóiratban ott volt egy írása, elsőnek azt kellett elolvasni. Személyiségének minden megnyilvánulása azonnal szembeünt. Nem volt rejtőszíne. Művészembéknél ez nagy kiváltság, ám ha valaki potenciális vadászszákmány, akkor bizony életveszélyes tulajdonság. „Helyesen élt, aki jól rejtőzködött” – mondja valahol a huszadik század első felének nagy menekülő embere, Lénárd Sándor. Nos, Páskándi nem rejtőzködött soha.

Egész fiatalon, szatmári diákéveiben, majd az „új világ” felfedezettjeként a bukaresti *Ifjúmunkás* és az *Előre* még majdnem kamasz szerkesztőjeként a „fényes szelek” korának igazi képviselője volt. Kolozsvári bölcsészhallgatóként és gyakorló irodalmárként a változások őszinte akarója. Kiváló alany hát példát statuálni.

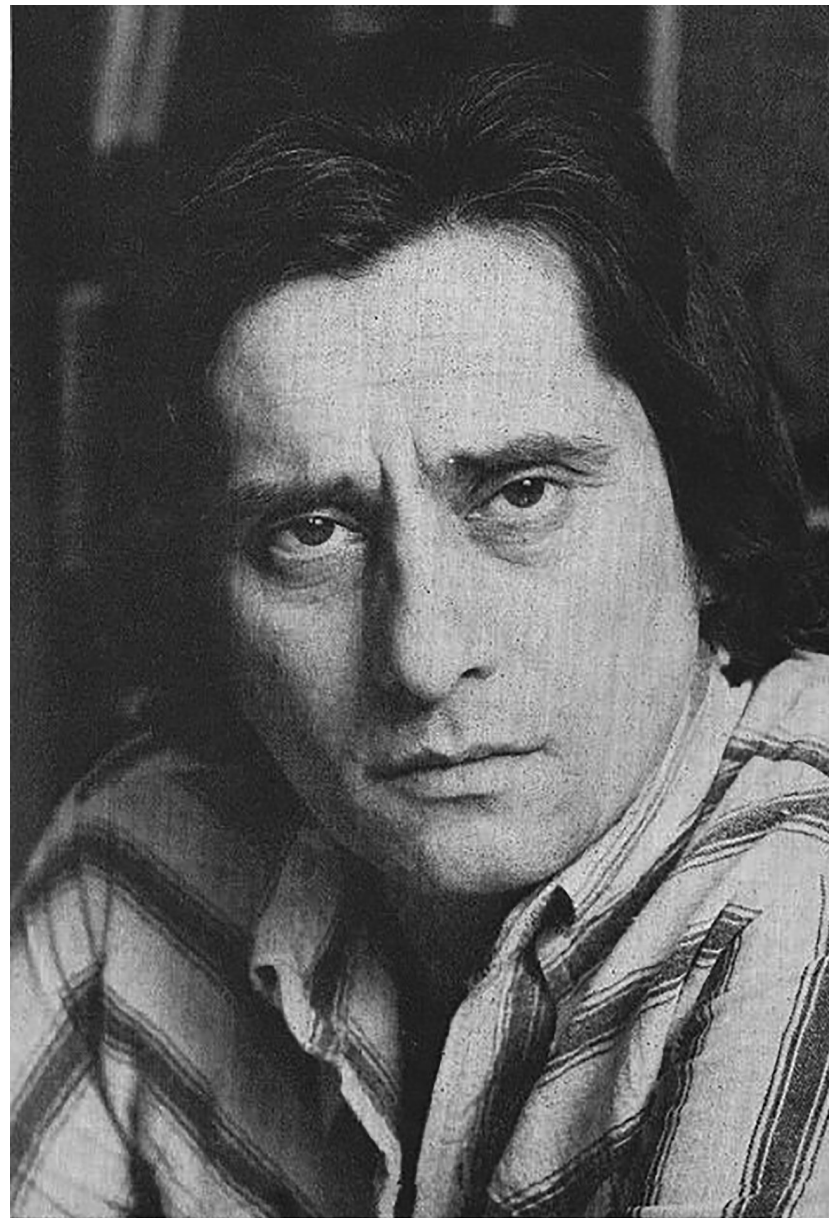
A rabságban viszont rendkívüli módon kiéleződtek a szabadság hiányát jelző érzékszervei. Ennek számtalan, félreérthetetlen jelét adta. Amikor a viszonylagos enyhülés éveiben végre feloldották a tilalom alól és megjelenhettek újabb verseskötetei: a *Holdbumeráng* (1966) és a *Tű foka* (1972), olvasóinak világossá vált, hogy mint sebkötésen a vér, szövegein úgy üt át a szabadság elvesztésének szorongató élménye. Íme egy reflexió Van Gogh egy képének szemlélésekor:

*„hunyorog réműlettel, mint
pincebogár járdai fényre
hunyorog réműlettel nézek
a képre
mert jaj gyanús ez a fény ez
a szín, mint a rabnak
ki körüllesvén szorongva érzi
magát szabadnak
midőn mögötte maradtak
a cellák”
(Hunyorog réműlettel)*

Évtizedeknek és világrengető változásoknak kellett bekövetkezniük, hogy a szabadság elvesztésének paradoxonját a szó szoros értelmében vett akasztófahumorrall versbe öntve mintegy szabaduljon tőle és – sajátágos módon – általa:

*„Olyan nagyon nem is bánom.
Egy ideig lesz lakásom,
Nem fogja a házbért kérni
Elsején majd Irén néni,
S végre elmondhatom bátran,
Hogy nem élek szabadságban.”
(Betyárrigmus ötvennyolcban)*

De a hatvanas évek vége és a hetvenesek eleje, Páskándi eme termékeny korszaka s egyben az az idő, amikor jelenléte állandó és természetes az erdélyi irodalmi életben, tulajdonképpen ennek a hiánybetegségnek a kibeszélése jegyében telik. Számomra – nyilván ez is nagyon szubjektív – e korszak marad Páskándi Géza életművének súlypontja. A *Tű foka*, a drámák (*Vendégség*, *Tornyot választok*), *Az eb olykor emeli lábát*, az abszurdoid tételezésének és művészi megvalósulásának korszaka ez. Meg az a művelődéstörténeti momentum, amikor az induló új nemzedék felismeri benne mesterét. A színházak már nem nagyon tudták másorra tűzni darabjait, már egyre többeknek – a hatalmon belül, sőt néha azon kívül is – csípi a szemét rejtőzködés nélküli szabadságküzdelleme, de a diákszínjátszók egyre gyakrabban ismerik fel szövegeiben az elillanó szabadság riadalmát. És ez baj: az ifjúság mindig veszedelmes. Páskándi túlságosan jó ismerője a keményedő zsarnokság tünetcsoportjának ahhoz, hogy ne elsőként érzékelje annak a földcsuszamlásszerű folyamatnak az elindulását, mely Ceausescu kultúrforradalmában csúcsosodott ki: ebben a bizarr, maoizmust és a Vasgárda eszméit egyesítő kimérában. Most már nem csupán a személyes szabadság, hanem egy lélegző és

Páskándi Géza portréja a *Szép versek 1976* című antológiában – Csigó László fotója

Forrás: Wikipédia

kiteljesedő életmű biztonsága is a tét. Később, már Magyarországon írt összegző szövegei egyikében fogalmaz így: „A kezdet szabadsága, ahogy az ki is mondatik, nem azonos a folytatás szabadságával, s pláne nem a befejezésével.”

Ezért érezte úgy már 1974-ben, hogy sorsot kell választania: cselekedett.

Második átható vereségélményem, mely személyéhez kapcsolódik, éppen innen való. Akkoriban az *Igaz Szó* szerkesztője voltam. Kolozsvári kollégánk, Panek Zoltán társaságában egy délelőtt Páskándi ellátogatott hozzánk. Szokatlanul hallgató, mondhatni ünnepélyesen borongós volt, bár ezt a remek humorú Panek kedélyesen oldani igyekezett. Azt mindenki tudta, hogy Magyarországra való áttelepülése hivatalosan folyamatban van. Most a folyamat véget ért, Páskándi búcsúzni jött hozzánk. Kissé csapongó beszélgetés után valaki váratlanul azt kérdezte: „Szóval úgy érzed, hogy el kell innen menni?” A búcsúzó bólintott, és miközben távozáshoz szedelőzködött, mindössze ennyit mondott: „Nekem legálábbis.” A távozta utáni dermedt csendben éreztem ismét a legyőzöttség megaláztatását és szégyenét.

És mivel a földcsuszamlás folytatódott, mind áttételesebben és esetlegesebben értesültünk anyországi sorsának alakulásáról. Azt lehetett hallani, hogy sokat dolgozik és hogy sikeres, megérdemelt helyet foglal el az irodalmi élet elitjében. Hogy sorskérdéseink ugyanúgy foglalkoztatják, mint azelőtt, de életműve további árnyalatokkal gazdagodott. Volt, aki irigyelte, de a legtöbben örültünk, hogy van a budapesti szellemi élvonalban még egy szószólónk a személyében.

Személyesen már csak a rendszerváltás után találkoztam vele. Egy könyvnapon a Vörösmarty téren egy gyerekkönyvet dedikálta. A nagy változások hangulatába illő, bátorító beszélgetés volt. Páskándi

ugyanaz a szellemi vezéregyéniség és kritikusan elemző szellem volt, mint akinek Erdélyben megismertem. Még az a humorba ágyazott fanyarság is megmaradt, ami oly jellemző volt rá. Mondta, hogy a rendszerváltás sok örvedetes élménye mellett hallatlan meglepetéseket is hozott: sokkal több ostoba ember van a hangadók között, mint azt azelőtt gyanítani lehetett volna. Megvolt a jótékony hozadéka is annak, hogy a magyar kultúra variánsai külön utakon jártak. Most a szintézis kora érkezett el. Tulajdonképpen feladatot jelölt ki abban a témában, ami egyik későbbi bevezetésének tételmondata lett: „Mint a XX. századot, engem is szintézishány szorongat.”

Sok reménységgel jöttem el erről a találkozásról.

Hogy aztán hideg zuhanyként érjen 1995-ös halálhíre. A harmadik vereségérzés. Hiszen fiatal volt még, 62 éves. Nem tudtam elhessegetni magamtól a gondolatot, hogy egy tisztességesebb és emberibb világban tovább élt és alkotott volna.

Aztán életművét szemlélve a gazdagság, sőt a már említett teljesség benyomása nyugtatott. Valamint az is, hogy írói hagyatéka szakmai szempontból jó kezekben van. Özvegye, Páskándiné Sebők Anna gondos ápolója ennek, és a mű exegézise, amit még Láng Gusztáv kezdett el annak idején, Szász László és még többek szorgos munkája révén folytatódik.

Ám hadd idézzem a költő nekünk, utókorának szóló üzenetét:

*„Tenger szavam fog megmaradni
Erdő mondatom megmaradni
Virághkert versem megmaradni
Egy ígém hal meg
Őerte félek.”*

(Megmaradás)

Teendők tehát, ifjabb feleim, ezt az ígét megtalálni és vigyázni rá nagyon.

Kijárat (olaj, vászon, 35 x 45 cm, 2014)

időkapszula

Páskándi Géza

150.000

Egy szótár megjelenésére

Nincsenek hadaim – döbbenek rá olykor dühödten.
S ímé, most 150.000 válogatott katona feszeng és toporog mögöttem.
Több, mint a Rákóczié, mint a Mátyásé s én is toboroztam
néhány százat örök seregemhez.
150.000 magyar szó! Bajszos öreg katonák,
pelyhező állú szó-fiókák, költők állandó hadserege,
elég vagy minden győzelemhez!

1956

Temetőbogarok

Nézd, hogy sűrögnek! Hogy vonják, cibálják
a tetemet, az elhulló halottat,
Örök
kegyetlen,
szomjú szorgalommal,
nem énekelve s nem mondvá igét,
temet ez a szörnyű fekete nép.

Ki lökte őket kínzó küldetésre?
Milyen átok, vagy titkolt elhívás van
bogár-szívükben, hogy a pusztulásban
célt leljenek,
és soha semmi másban?!

Nézd, hogy futkosnak! S nem szomorú ez.
Ha másnak sajtós, jaj, nekem vigaszt ad
e nyüzsgő gyász,
mert engem nem igazgat
a balga isten éppoly balga papja.

S ha éltél eddig
füledt izgalomban,
hogy lelsz-e lényt,
akiben irgalom van
és eltemet,
most boldogan nyugodj meg!

Van férgé földnek,
rovara rögöknek,
kik fantasztái valami öröknek
és földetlenül nem hagynak, ne rettenj,
mert nem marad itt senki temetetlen!

Mert helyettetek...

Mert helyettetek szerettem vagy szégyelltem szeretni
s maradt a körmöm piszkos: kövekről múltat kapartam
helyettetek álmodtam füledt fabulát priccsen
s vontam nőt magamhoz képzeletemben
és helyettetek gondoltam magamat – jobbnak
tervettem igazi szépet a földön
és helyettetek loptam, csaltam, csak hogy nem öltem
tudván: ha én nem teszem, megteszitek ti
helyettem is.

Rózsakert (olaj, vászon, 160 x 130 cm, 2017)

Egy istent kiástam

És akkor lassan
Egy istent kiástam
Ásóval és lapáttal
Három méter mély gödörből
Első istenemet kiástam
Levertem róla a sarat
Meg kifújtam az orrát
Ültettem az apró edényre
Hadd nyögje ott a sorsát
Isten pesztrája lettem lassan

S keresgélni kezdtem – magasban
Felnyúltam érte, mint egy légyért
Elkaptam – zümmögött
Isten? Nem isten? A lélek érte föntjárt
Az ész csak hümmögött

Ha fönthagyom – repülni fog
Ki – sohase tapintom
Ha lerántom – hiányzik fönt
Nem lehet többé titkon
Kellene egy isten föntre
Kellene egy lentre
Pesztrálnám a két kis istent
Tente, isten, tente

Betyárrigmus ötvennyolcban

Szamosújvár, Rózsa Sándor...
Szemem előtt kötél táncol.
Hej, sok idő telt azóta,
De tán áll az akasztófa,
s ha Isten felviszi dolgod,
mert bár magas a fa ága
csalóka a magassága,
távol a mennyei kolhoz,
de ez közel a pokolhoz.
Elgondolom: milyen talmi;
Éppen odafönt meghalni,
Hiszen a halálos ágyig
az ember mind fönnebb vágyik
S mire feljut két méterre
Kilóg szegénynek a nyelve.
Vagy mert zuhant alacsonyra,
Gúnyból húznák a magosba?

Szamosújvár, Rózsa Sándor...
Szemem előtt kötél táncol.
Haj, sok idő telt azóta,
De tán áll az akasztófa...
Egy cigányné megjósolta
Anyámnak az ócskasorba'
Hogy meghalok, hogy elvérzem
Vagy tán akasztófán végzem.
Most, az atomkor határán
Lógjak egy primitív spargán?
Villamoszék, halálvonal
Kell, nem kötél, s számárfogat!
Akasztódjék, ki arra jó,
Tuskófejúeknek való.
Nem gyilkoltam, fosztogattam,
csak tanácsot osztogattam,
mert a szegény diákyerek
nem szól, hanem csak pityereg...
Nos, hát ez volna a bűnöm.
Három-négy év, és leülöm.
Persze jobb volna most lassan
Sétálgatni egy lugasban,
Olvasgatni, virslit falni,
Jégbehűtött sört nyakalni,
csókot kérni egy-egy lánytól
s csak az ágyban lenni bátor,
de hát akkor ki bűnhődött?
És miből él börtönöröd?
Viselkedj hát türelemmel,
Hiszen ő is munkásember!
Olyan nagyon nem is bánom.
Egy ideig lesz lakásom,
Nem fogja a házbért kérni
Elsején majd Irén néni,
S végre elmondhatom bátran,
Hogy nem élek szabadságban.

Mennyi életet láttam

Mennyi életet láttam:
mennyi nyakkendős életet,
ruhákban mennyi életet,
hálóingben, kabátban,
pőrén ágyban,
mennyi életet láttam:
egy sem tanított semmire,
mindük tanít valamire...
S mikor nyakkendőm megkötöttem,
mégis egyedül maradtam,
egyedül – két kezemmel,
egyedül – ujjaimmal,
egyedül – szemben
a félelmes tükörrel.

Színek után

Talpig fagyban a jegenyék
Kék kék kék

Szaladj kisfiam a tejért
Fehér fehér

A birsalmát várva várta
Szekrényünkön egy kosárka
Sárga sárga

Vágóhídon döng a bika
Pokoltüzes az orrlika
Zsíros-piros

Él pedig de mintha halna
Barna barna

Talán a fehérség szülte
A fekete csak átszűrte
Szürke-szürke

Őszes ágon varjú-gerezd holló-szállat
Nagykendője az anyámnak
Fehéreim koromlója
A szivárvány Koporsója
Bűn barnája vérem sója
Fekete

Kékségünkön átszáll
A pirosság nyila
Lila

Elmennék a késsel
Sötétes fecskékkel
Fanyar-szájú nőkkel
Kardvonó felhőkkel

Vad-zöldet varázslók
Pirosat parázslók
Sárga epét hányók
Hívnak lila lányok

Jaj kit is segítsek
Kit is színesítsek
Kékítőt kékítsek
Barnát feketítsek

S milyen szín is vagyok
Hogyha kék-zöld vagyok
Szobámban megfagyok
Sárgítanak a nagyok

Elmennék elmennék
Szarvas-űző messze
Csöngettyű-fehéreknek
Varjú-ház ereszre

Megállnék megállnék
A kékségek táján
S lennék pici rúzsolt
Szűzmária száján

Ars poetica a pusztán

El kell mennem
addig a házig.
S ha teteje
közben beázik?
El kell mennem
addig a házig.
S ha minden lakója
holtra fázik?
El kell mennem
addig a házig.
S ha belőle már csak
gerenda látszik?
El kell mennem
addig a vázig.
S ha lent vályog-közét
egerek töltik?
El kell mennem
addig a földig.
S ha zsuppját fűbe
eső döngölte?
El kell mennem
abba a földbe.

Lakatos Mihály

Az ember

gyermekkoromban azt mondták:
itt minden az emberért van
név szerint is ismertük az embert
minden úgy történt ahogy ő akarta
ott mosolygott a könyveinkben
a tribünről s a képernyőről is
mindig ő integetett noha
mi nem integettünk vissza neki
de nem haragudott
nem intett meg soha
csak elnézett a fejünk fölött
az ember
akiért volt s akié volt minden
tőlünk nem várt sokat csak hálát
hálások kellett lennünk neki
hisz sok mindennel ellátott sokunkat
igaz cserében mindig ellopta
a karácsonyunkat
aztán egy télen semmi sem úgy történt
ahogy az ember akarta sőt
a feje tetejére állt minden
s a karácsony lopta el őt
akkor azon a napon léptünk be az időbe
egymást noszogatva félve
hogy emberek legyünk végre mi is
emberek – az ember-telenségben

Luzsicza István

Több is talán

Apám régi magnókazettái között

porosodnak *húsz éve már több is talán*
s annál is régebben *jött egy gyöngyhajú lány*

aztán *én csak fújom a dalt* azóta
hogy *beleremeg a vén Európa*

de mégis elcsendesedik *acélváros*
ha halkán megpengeti *Johnny gitáros*

s mi *Chicago halálának éjszakáján* elveszett
a felkelő Nap háza környékén tán még meglehet

márpedig *itt jön a Nap* és fényénél jól látni ha
újra nyitja kapuit *a Hotel California*

előmerül a rég letűnt *Atlantis*
vele jönnek a *szving szultánjai* is

s ahogy a *párizsi lányhoz ballag a katona*
megértő mosolygással nézi *Lady Madonna*

végül ha eloszlott a *füst a víz fölött*
akkor aztán csak bátran *lökd ide a sört*

mivelhogy *nem kell ma tej* úgysem
nincs ilyen *a polip kertjében*

ahol *Dimitrij Lénáról* mesél éppen
még ha nem is hallja *csak a hold az égen*

de tudjuk *kell legyen egy angyal ott*
és hogy azok *a boldog szép napok*

Xanadu legendájáról zengedezve
lelnek rá *a varázslatos fehér kőre*

invitálva: *gyere-gyere ki a hegyoldalba*
s velünk fut nem előlünk *a menekülő róka*

s ha csak harmonikán szól *a mennyből az angyal*
vagy csupán leülünk *sáraz kiégett aggyal*

mégis *szabadabban lélegzem* végre
hát ne fessd még ne *fessd feketére*

nem lehet még itt a búcsúzás – nem még
de ha mégis: *úgy hiszem ez így volt szép*

Hommage à Ingres (olaj, fatábla, 12 × 9 cm, 2015)

Sírköved

sírköveden egymás mellett a két évszám
hátral két unokád születési éve:
egyszerre tekint a kezdetre s a végre
dátum és megfogyva növekedő létszám

sírköveden most is koszorúk mécsesek
neved apróságok silabizálgatják –
egykedvű virágok s pislakoló gyertyák
apadva is őrzik emlékezetedet

apróságok nézik: nekik sírkő fénykép
nekik már a talán sosem volt múlt végképp
nekik az örök nincs jelene ami van

– másnak a megkopott önbecsapó vakhit
hogy sírköved úgysem takarhat itt senkit
és hazatérve ott várod a kapuban

Sokszín

maradék halászlé vöröse
megpempősödött spenót zöldjével
elfonnyadt lilakáposzta
halványsárgára száradt nokedlival
és mélybarna pörköltzafftal:
mi mindent és mennyi ideig
vagyunk képesek eltárolni –
nemes-e a kéksajt penésze
s akadna-e hülye elfogadni
ha megkínálnám
akár külön-külön is
de főleg egybeöntve
dízajnos műanyag vödörből

avagy keverjem el inkább
beáztatott öreg kenyérrel
és porhanyós kukoricadarával
hogy tyúkok elé vetve
élénksárga belsejű tojasokat
kapjak fizetségül
a másokra tukmált gyomorrontás
túlgondolt káröröme helyett

pedig lám
akadna elfogadni
önként jelentkező hülye:
egyik-másik bele is lefetyel
aztán ki jópofát vágva
bizonygatja a gazdag ízvilág csodáját
ki meg finnyásan öklendezve
rám mutogat
mintha valóban kínálnám –
láthatóan jobb helyen lennének
a tyúkok mellett
ha hajtanának feleannyi hasznot

ahelyett hogy
rötté romlott kocsonyájukat
mákos téstájuk fekete-fehér utóját
ők is hozzáöntenek
és akkor – istenemre –
tőlük se sajnálnám
baromfiudvarom aranyát

Szurkos András

Prózavers Laurának

A szem mindent lát, de önmagát nem látja.

„Szem, száj, orr, haj, homlok – igen, ez én vagyok.
„Én” voltam sztriptíz-táncosnő öltözetben is?
Egyszer elvittem Rékát és Apát az éjjeli bárba,
táncoltam egyet és elköszöntünk.
Elhangzott idézet: „Az élet túl fontos
ahhoz, hogy komolyan vegyünk”.
Járt utat járatlanért feladtam.
Az ember annyit ér, amennyit ad,
legyenek nők vagy férfiak.
Elvittek az óceánra és láttam,
hogyan élnek a vízben a halak.
Szeretném Apa-versben látni magam.”

*

Megbocsátasz, ha olyanokat mondok,
amelyek nem csak megtörténtek veled,
hanem megtörténhetek volna.
Követelek gyermekkorod óta,
jó ideig nem láttalak.
Napozni indultál, s eláztál,
– kis felhőből is eshet nagy eső –
aggódtam érted, hogy megfáztál.
Érzékeny, de nem gyenge az
idegrendszerem, a tied sem,
boldogságtól szenvedünk, sok istenverte.
Nagy az Isten állatkertje.
Adtál szeretetet és vártad,
ugyanazt kapod cserébe érte.

Apádat nem láttad soha,
anyád gyakran eltűnt valahova.
Nagyanyád furtonfurt szidott,
rengetegszer ránk hagyott.
Játszottál kislányommal, Rékával.
Mindenki örült: ti egymásnak és
aminek gyermekek örülni szoktak,
„Mamaka” hogy biztonságban vagy,
én a feladatnak, hogy szemmel tartsalak,
ne omoljanak ránk a falak.
Szidásnál többet ér a parancs:
kutyával csókolózni nem szabad!

Sok év után emlékbányából:
neked az jön felszínre elsőre,
hogy a kiskutyát kitettem az erkélyre.
Úgy nőnek a gyermekek, ha alszanak,
de Apa, nem vagyunk álmosak,
ha lefeküdtök, azok lesztek.
Ha felkeltek, mondok mesét.

Az ajtófélfán vonalak, egyformán nőttetek.
Eltűntek az évek, a vonalak megmaradtak.

...
Tanyázott közeledben „furcsa átok”,
nem szeretted a kottát, feledve oktávot.
Mégkóstolhatnám mégis azt a dinnyét?
Sztriptíz-táncosnő lettél éjszakai bárban.
Napra céloztál, a Holdat találtad el.
Aki tudja, mi vár rá, azt nem érheti baj,
nem lehet akárkit összekuszálni.
Mint léggömbösnek nyílzápor,
úgy hiányzott volna, hogy
megtanítsanak kesztyűbe dudálni.

Jól boldogultál a butikjaiddal,
már-már nevet szereztél magadnak,
de vágytál látni valódi világot,
lettél kamionsofőr.
Bejártad a fél világot,
küldtél sok szép képet onnan,
Barcelona tetszett legjobban.

Ki hitte volna, mosoly-táncos lány
szívében lakik nőstényoroszlán-
gyöngéd kamionos lélek.

Adtam neked szeretethitelt,
amennyi tőlem kitelt,
így törleszted: Apa.

„Eltűnő-hazatérő” szokásából
kigyógyult anyád.
„Mamaka” is él, kész csoda,
kettesben csendben éldegélnek.
Vigasztald: jutalom a hosszú élet,
ne büntetésként éljék meg.

Rékával úgy vagytok, mint voltak
gyermekkorotokban.
Adtatok két-két unokát,
ne szakadjon a földilét-lánc.
Lányod doktorandus a Corvinson,
fiaiok zenélnek, még iskolások.
„A mai fiatalok mások”.

Járt nálam a Kaszás,
de kaptam halasztást.
Érvetlem veled is:
ami természetes, nem fura.
„Puszi, Apa! Réka és Laura”

SANYI A KARANTÉNBAN

Döme Barbara

Sanyinak nem sikerült vízen járni, és még csak meg sem halt, így aztán elmaradt a panzióknak vendégeinek beígért exkluzív program, a nagyszabású falusi temetés. Ha nem találom ki újabb különleges műsrot számukra, nagy bajba kerülök. Pénzt nem fizetünk vissza, mondom Sanyinak, miközben még mindig köhög a balul sikerült vízenjárás közben benyelt mocsaras víztől. Nézem, ahogy krákol, és megvilágosodom. Karanténba rakom, ez lesz az újabb program! A vendégek jó pénzért megfigyelhetik, hogyan fejlődik ki Sanyiban a vírus. Ebből meggazdagszunk, mondom neki és meghúzó a pálinkát.

Az utóbbi időben szezonja lett a karanténnak, mint ahogyan őszszel a bor-, nyáron a levendulaszörp-hamisításnak. Ez most olyan menő dolog, mint tavaly nálunk a lomizás volt. Mindenféle ócskaságot felújítottunk, és mint eredeti antik darabokat eladtuk a panzióknak drága vendégeinek. Abból kijött a lányunk lagzija, a karanténból bejövő összegnek is meg lesz a helye. Balira szeretnék utazni, hogy Jucit, a szomszédasszonyt kitorje a nyavalya, amikor majd a faluházban levetítem a luxusnyaralásunkon készült képeket.

Okos asszony vagyok, nem sokat kellett töprengem azon, hogy tegyem Sanyit karanténba. A múltkor láttam egy filmet, abban a jóképű főszereplőt megharapta egy majom. Na, ettől kitört rajta valami pestisféle, és azonnal karanténba zárták: betették egy üvegalitkába, úgy figyelték az orvosok. Senki nem mehetett be hozzá, az ételt is csak egy kis ablakon dugták be neki. Nekem is kell egy üvegalitka, de azt meg honnan a frászból szerezzek itt a faluban? Miközben kimegyek a ház elé, hogy letörölgessem a hamis napraforgókat a homlokzaton, zseniális ötletem támad. (A két hamis napraforgót tavaly vettem Pesten, és feltettem őket a panzióknak, a két eredeti mellé. Ezek a szálláshely minőségét jelzik, és egy bizottság osztogatja őket. De minek várni, amikor az ilyen csekélységet maga is megoldhatja az ember? Eddig még nem buktunk le, a vendégek meg csak jobban jönnek, ha azt látják, hogy négy napraforgósok vagyunk, nem kettő.)

Az egyik vendégszobához tavaly új zuhanyfülkét csináltattunk. Tiszta üveg minden oldala, alkalmas lesz a karanténra és a megfigyelésre. Még szerencse, hogy plafonig ér, így tényleg olyan, mint amilyen az üvegalitka volt a filmben. Na, drága vendégeim, kezdődhet a műsor, gondolom, és kirakom a reggelihez a diszkontból rendelt cuccokat.

Ugye, finom a friss házi tejeske?, kérdelem tőlük. Ez egy órája még a bociban volt, teszem hozzá mosolyogva. Hallom, Sanyi a szomszéd szobában morog, hogy inkább a bocisdobozban volt az a tej. Elnézést, mondom a vendégeknek, s már sietek is Sanyihoz. Meghibbantál, te szerencsétlen, mondom, koldusbotra akarsz minket juttatni?! Fogd be a szád, mert holnaptól ugrik a pálinkád meg a söröd! Menj, vegyél öltönyt, mert egy óra múlva kezdődik az újabb szereplésed. Sanyi tiltakozik, hogy ő nem akar ma is vízen járni, inkább szerez egy disznót a szomszédából, vágjuk le, tartsunk tort, legyen az a program. Nem kell disznó, felelem, én már mindent elterveztem. Olyan műsrot találtam ki, ami még a híradóban is benne lesz, na, menjél már, vedd fel a temetési öltönyödet!

A vendégek jóízűen esznek, vizsem nekik a felmikrózott bolti pogácsát is: tessék, tessék, most jött ki a sütőből, reggel dagasztottam. Olyan ismerős nekem ez az íz, hunyorog az egyik vendég, amikor beleharap a pogácsába. Hát persze, biztosan a nagymamája sültött hasonlót, felelem. Árva vagyok, mondja a nő, gyerekkoromban nőtem fel. Előnt a víz, pont olyan, mint amikor tavaly klimaxoltam. Most mi a fenével vágjam ki magam? Csak nem ezek is a szomszéd diszkontba járnak pogácsáért?! még a végén lebukunk. Bébi, ne sívasd már szegény nénit, még a végén elhiszi, hogy árva vagy, röhög a fiatalember, aztán rám néz: bocsnat, a feleségem szeret viccelődni. Szórazozatok az anyáttal, ezért este a lejárt szavatosságú joghurtot kapjátok vacsorára, gondolom.

Nagy hírem van, folytatom a társalgást, ma újabb programmal készültünk maguknak. Ideje volt, válaszolja a nő. Remélem, ez most jobb lesz, mint a vízenjárás és nem marad el, mint a temetés. A végén

még kénytelenek leszünk átmenni a szomszédba, disznótorra hívtak minket. Meglátjuk, talán még át is költözünk. Isten mentsen, hadarok, itt olyan műsor lesz, amire még a tévé is kijön. Látom, hogy a férfi szeme felcsillan, faggatózik, mire számíthatnak. Sanyit, az uramat karanténba kellett zárni, de maguk megfigyelhetik, hogyan fejlődik ki benne a vírus. Nem veszélyes, teszem hozzá, üvegfal zárja el maguktól. De hogy, értetlenkedik a nő, a vírust nem lehet látni. Jaj, dehogynem, nevetek, ezt lehet, ez különleges, ezért jön ki a tévé is. Kár, hogy nem ufóbébi fejlődik ki benne, én arra kíváncsibb lettem volna, mondja a férfi. Gyorsan kapcsolok, itt cselekedni kell, mielőtt ez a ficsúr tönkreteszi a bizniszt. Na, hallgassanak csak ide, hajlok közelebb hozzájuk, mint aki szigorúan bizalmas információt akar közölni. Az orvosok sem biztosak benne, mi van az urammal. Vagy vizet nyelt tegnap a vízenjárásnál és abban volt valami mutáns vírus, vagy az éjjel elvitték az ufók, akkor viszont még az is lehet, hogy hamarosan ufót szül. De ezt rajtunk kívül senki nem tudhatja. Ha kiderülne, nem tarthatnám fenn maguknak a legjobb szobánkat, meg az exkluzív ellátást sem tudnám biztosítani, mert megrohamoznának bennünket a vendégek. Azt meg ki akarja? Bólogatnak, a nő azt mondja, megy és kivasalja a haját, hogy jól nézzen ki a tévében, ha interjút készítenek vele. Rendben, mosolygok, találkozzunk harminc perc múlva az egyes szoba előtt.

Sanyit az ágyon fekvé találok, alig bírom felébreszteni. Megint bepiált, megtalálta a dugipálinkát. Öltözzél már, böködöm, nincs idő. Miközben nagy nehezen magára rángatja az öltönyét, felhívom az ágyom nagyobbik unokáját, aki lagzikban szokott videózni. Pistukám, át tudnál jönni hozzánk a kameráddal?, jópofizom vele. Majd itt elmondom, miről van szó. Lényeg, hogy amikor bejössz, mondd azt, a tévétől vagy. Jaj, Pistukám, hogy mit kapsz cserébe? Na, jó, elintézek nektek is két plusz napraforgót a vendégházatokra. Jó lesz-e így? Akkor megegyeztünk, siess!

Sanyit berángatom a zuhanyfülkébe, beteszek neki egy széket, erre ül le, utasítom. Mit csináljak?, bámul rám bambán. Semmit, ül és kussolj. Ha kérdeznék, csak annyit mondjál, fáj a hasad és veszettül viszket a bőröd. Bólint. Ha jól szerepelsz, este ihatsz még egy sört, húzom el előtte a mézesmadzagot. Hallom, már a szoba előtt toporognak a vendégek, sugdolóznak. Kimegyek értük. Tessék, fáradjanak beljebb, itt nézhetik meg Sanyit a karanténban. Biztos, hogy nem kapunk el semmit, én az uszodában is mindig gombás leszek, érzékeny vagyok az ilyesmire, mondja a nő. Ne izguljanak, drága vendégeink, itt semmit nem kaphatnak el. Ez az üvegalitka vírusbiztos, innen semmi se ki, se be. A szoba meg olyan steril, hogy inkább kifelé kellene szájmaszkot felvenniük, nem befelé. Nevetnek, ez jó jel. Erre, erre, invitálom őket a fürdőszoba felé. Belépünk, Sanyi ott ül a zuhanyfülkében a fekete öltönyében. Úgy néz ki, mint egy akváriumba szorult gyászhuszár, még tátog is, ha jól látom.

Vízfenék (Olaj, vászon, 23 x 36 cm, 2012)

Hú, ez nagyon izgi, mondja a férfi. Fényképezni szabad, meg posztolni az instára? Ez olyan, mint az a tavalyi párizsi performansz, emlékszel?, kérdezi a nő a férjétől. Igazad van, baby, ez tényleg tök olyan, vigyorog az ember. Nem értem, miről beszélnek, de nem is érdekel, viszont ha ennyire lelkesek, kicsit megfejem őket. Jut eszembe, mondom, mivel ez egy extra, sőt exkluzív program, kellene még tízezret fizetni, fejésként. Jó, mondja a nő, de akkor szelfizhetünk is Sanyival? Felőlem, mondom, és már tartom is a markomat: a pluszköltséget most kérném, ha meg nem sértem a drága vendégeket. A férfi fizet, a felesége a haját igazgatja a fotózáshoz. Miközben hallom, hogy a ház előtt megáll Pistuka autója, a vendégek arról érdeklődnek, hol kell nézni a vírus fejlődését vagy az ufogyerek születését. Mert ugye vagy-vagy. A hasa tájékán mondom, ott mozdulhat meg először. De mi, a vírus vagy az ufó?, kérdi a nő. Na, ne legyen már ennyire türelmetlen, mondom neki, én sem tudom, hogy mi. Megmondtam, a professzorok is bizonytalannak. Figyeljünk, ez a lényeg!

Pistuka óriási lendülettel jön be az ajtón, kezében kamera, szemén napszemüveg, még egy szivar is lóg a szájából. Kicsit túltolja a tévés szerepet, de ezek úgysem veszik észre, mert Sanyit bámulják. A nő felszisszen, ott, mondja, a könyökénél, mintha megmozdult volna a vírus. Aztán legyint, hogy nem, az csak érzéki csalódás volt. Közben félrehúzó Pistukát, vázolom neki, mi a helyzet, s hogy nagyobb legyen a lelkesedése, az egyik tízezrest, amit az imént kaptam, a zsebébe csúsztatom. Angolul kezd beszélni, hiába integetek neki, hogy ez felesleges. Drága vendégeim, itt van a híradó is, kérem, engedjék kicsit közelebb a stábot. Sanyi kalimpál, mintha valamit jelezni szeretne, a hasát mutogatja. Veszem a lapot, most

kell cselekednem. Drága vendégeim, nézzék csak, történik valami. Épp, hogy kimondom, az uram az öltönye belső zsebéből laposüveget vesz elő, vigyorog, meghúzza, aztán öklendezni kezd. A vírus, suttogja a nő, a vírus biztos nem bírja az alkoholt és ki akar törni a gazdatestből. Csak az lehet, válaszolom, de közben mutogatom Sanyinak, hogy még egy ilyen, és kinyírom. Azt is jelzem neki, hogy kezdjen el sürgősen vakarózni, mert ha nem történik valami, a vendégek elmennek és visszakerik a pénzt. Szerencsére megértette, már kaparja is a hasát. Aztán a zakója alá nyúl és valami mozgó dolgot vesz elő. A vendégek és Pistuka hátrálnak az üvegfaltól. Megszületett az ufogyerek, ordítja a férfi, vagy a vírus testet öltött, kontrázik a nő. Közelebb lépek, látom, hogy Sanyi bevitte magával a zuhanyfülkébe az unokáink fehér egerét, Amáliát. Addig szerencsétlenkedik, amíg az eger kiugrik a kezéből, és egy kis lyukon át kisurran a karanténból. A férfi kiabál, szökik a vírus, erre Pistuka felkapja a partvist és agyoncsapja vele az egeret. Némán bámuljuk az elpusztult állapotot. Amália, megyek, kiabálja az uram, és ő is kitör a karanténból. A vendégek sikoltozva ugranak félre. Sanyi kezébe veszi az élettelen egeret, majd azt mondja: kelj fel és fuss! Erre Amália feltámad, és eltűnik az előszobában. Pistuka káromkodik, hogy elfelejtette bekapcsolni a kamerát. Nem ezt beszéltük meg, fordulok Sanyihoz, aki azt magyarázza: tegnap este unatkozott, videókat nézegetett, és megtanult halottakat feltámasztani, ha már a vízen járással ilyen csúnyán beégett. Azt hittem, örülni fogsz, fordul hozzám.

Látom, a férfi maradna még, de a nő feje egyre vörösebb. Ide se jövünk többet, mondja, se vízenjárás, se temetés, se vírus, ezért a nyamvadt kis feltámasztásért meg kár volt fizetni.

Esti fürdő (Olaj, vászon, 30 x 30 cm, 2002)

Trianon 100

Tóth Árpád

Vers az orosz importról

Ukrajnával megvan a béke,
Tehát a reménység péke
Teljes joggal dagasztja
A keblet,
Mivel sok bajunk ilyenformán
Egyel kevesebb lett.
Most már jöhet vígan át a határon
Talicskán, vonaton, batáron
Az ukrán gabona,
S az sem babona,
Hogy jöhet bőven más is,
Mindenféle import,
Mely visszaadja jókedvünknek
A régi himport.

Hát kapunk majd nyári zakónkra prémet,
A krémesünkre orosz cipőkrémet.
Kapunk a levesünkre kancsukákat,
Nóstyény potykákat s kövér kan csukákat.
És hoznak be, majd meglátja kegyed,
Retket, répát s orosz kenyérjegyet,
Jön továbbá vagy harminchat korosztály
Pólisi, kiket nem tűr az orosz táj;
Világításunk javításaként
Kapunk két vaggon szép északi fényt;
Valódi orosz teát ihatunk,
Mit ebben a dohánytalan világban
Leöntés után el is szíhatunk;
És kik poloskás sorsuk átkozák,
Jön számunkra dobozsám a kozák
Védjegyű szer, a páratlan zacherlin,
És kéjjel vakarózzhat Pest és Berlin.

*

Oh, mint a hű szerelmesek a párjuk,
A sok orosz jót epedezve várjuk,
Sohajtva zeng a költő dalos ajka:
Jöjj szamovár és trojka s balalajka!
Ám egyelőre egy cikk van csupán,
Mely vígan üti kegyedet kupán,
S mely meg se kérdi: hátha, hátha
Nem is lesz béke! – ő mégis csak eljön
Az influenza, a hű orosz mátká...

(1918)

Arad

Egyetlenegy utcáját ismerem,
De ott, emlékszem, arany a homok,
S egy udvarát meg házát, istenem –
De kis szobái mind-mind templomok.

Ó, vén szoba, hol most is nagyanyó
Ravatalának virágszaga fáj!
Másikban most is anyus csillanó,
Ifjú szemétől bársony a homály.

S első barátom hű, vén karjait,
Tudom, a kertre védőn tárja még:
Tisztes diófánk. S ott pihen szelíd,
Öreg lombvállain a régi ég.

Ó, Sarló-utca ötvenegy: regék
Kacsalában forgó királyi vár,
Emlékeim lágy fészket rakni még
Jut vályogodból egy csipetnyi sár?

Bús lelkeim árva fecske lelke lett,
Kettős hazájú...

*

Ó, fájó büszkeségem s vigaszom,
Arad, – édesbúsan szivembe vág,
Hogy bölcsőm s szent bitóid egyazon
Erdőd bús fájából ácsolák...

(1920)

A tejút alatt

Már megritkult a szó. Ültünk a tág verandán.
Sötét fény csillogott az ordas óboron,
És hallottuk, amint egy álmodó torony
Tünődve felneszel, és éjfelet ver andán.

S a hűvös szél lehén, mely lomha lombot ingat,
Úgy tetszett: csöndesen lebegve sok szelíd,
Hús ujjú néma árny busongva közelít,
S arcunkon ismerős vonásokat tapintgat.

S lelkünkben is, belül, elvénhedt magyar esték
Fájdalma reszketett, sok ősi, messzi bú,
Gigászi, holt jajok, kik árva sóhajú
Búnc arcán a maguk régi arcát keresték.

És jó volt ülni így, sötét bornál, az ében
Fák közt, a kék tüzü szikrákkal záporos
Nagy nyári ég alatt elnyugtatni boros
Fejünket ősi búk hű nagyapó-ölében.

Úgy tetszett, dalolunk, s hogy néma dalba olvad
Velünk körül a táj, a csillagok s a bor,
S egy zengő reszketés mindent egygyé sodor:
Kisértetes danát a holt apák daloltak.

És messzi, messzi fent a dús csillag-sereg
Közt lengett a tejút, csüggedten, őszre válva,
Mint bánatos Hadúr nagy hófehér szakállá,
Amelyről könny gyanánt hulló csillag pereg.

(1920)

Fekete rokokó I. (Olaj, vászon, 43 x 36 cm, 2015)

Barátom pihen (Olaj, vászon, 39,5 x 47 cm, 2007)

Kisla és setétben (olaj, farost, 27 x 26 cm, 2006)

Üvöltés (olaj, vászon, fatábla, 30 x 24 cm, 2017)

Fotó: Felházi Ágnes

Lapszámunkat **CSÁKI RÓBERT** festőművész képeivel illusztráltuk.

Csáki Róbert 1964. január 13-án született Budapesten. 1983-ban érettségizett a budapesti Képző- és Iparművészeti Szak-középiskolában. 1990-ben a Magyar Képzőművészeti Főiskola festőszakán diplomázott, mestere Dienes Gábor. Geometria-, művészettörténet- és rajztanári diplomát szerzett, 1990 és 1993 között mesterképző kurzust végzett, 1995-1996 között tanársegéd volt a Magyar Képzőművészeti Főiskolán.

Többször díjazták a Vásárhelyi Őszi Tárlatokon, HUNGART Őszi Szalon bronzérmét nyerte el, 2003-ban pedig ezüstérmét. 2004-ben a Szegedi Tábla-kép-festészeti Biennále díját kapta, 2015-ben pedig Koller-díjat.

Rendszeresen állít ki Magyarországon és külföldön egyaránt. Jelentős egyéni kiállításai voltak Budapesten, Szentendrén, Szolnokon, Szegeden, Csongrádon, Sopronban, Balatonbogláron, valamint Újvidéken, Németországban (Duisburgban) és Hollandiában (Leidenben, Hágában).

(Bonczidai Éva)

*

hamuban sült pogácsa

Borsi Bálint

Mivanha

Este, mint a pirannya,
harap rám a Mivanha.
Végigrágja minden körmöm,
egyiket se kihagyva.

Hogyha aztán jóllakik,
szétpakolja dolgait,
fültől fülig fejbe fészkel,
ott dalolja holnapig:

„Mi van, ha baj lesz, vagy ha vész,
ha ötre kell, de hatra mész,
ha háború lesz, vagy ha elfogy
teázáskor majd a méz?
Mi van, ha nincs világítás,
egy szörnyeteg, vagy bármi más,
leselkedik rád, vagy ha rossz
a leckében a számítás?
Ha eltalál egy hógolyó,
ha nem leszel se sportoló,
se filmcsillag, se úrhajós,
csak túl hangosan horkoló?
A szél kezedből kikapja
a buszjegyet majd, mi van ha,
és jaj, mi van, ha elmúlik
a sapkabojtod divatja?”

Egyszer úgyis elkapom,
egy dunsztüvegbe elrakom,
és jókat alszom egyedül,

csak addig inkább nem nagyon.

Nagyvárosi altató

Vége van a nyárnak,
hűvös szelek járnak,
koszos kabátok közt
hobók szelektálnak.

Azok zörögtek csak,
ne félj, kicsi tojglim,
kincseket kerestek,
osztottak, ha volt min.

Most egy részeg kurjong,
hűtlen asszonyt kárál,
meszes héjban, szentem,
te csak nyugton sárgállj.

Nyugton sárgállj ott benn,
drága kis fióka,
csak egy zsebes surran
hitvány misszióra

lopni, csalni indul,
akit sorsa készítet,
fosztogatni, cseppség

– de nem galambfészket.

Emésztő kérdések

Pálmaházban – nohát, nohát –
szemlélődtem, bámultam
épp egy szép nagy királyboát,
erre ő meg (hogyan tovább?)
bekapta a lábujjam.

Felfelé tart most a boa,
egész gyorsan mégpedig,
hogyan tova, hogyan tova,
meg sem áll a királyboa,
megy tovább a térdemig.

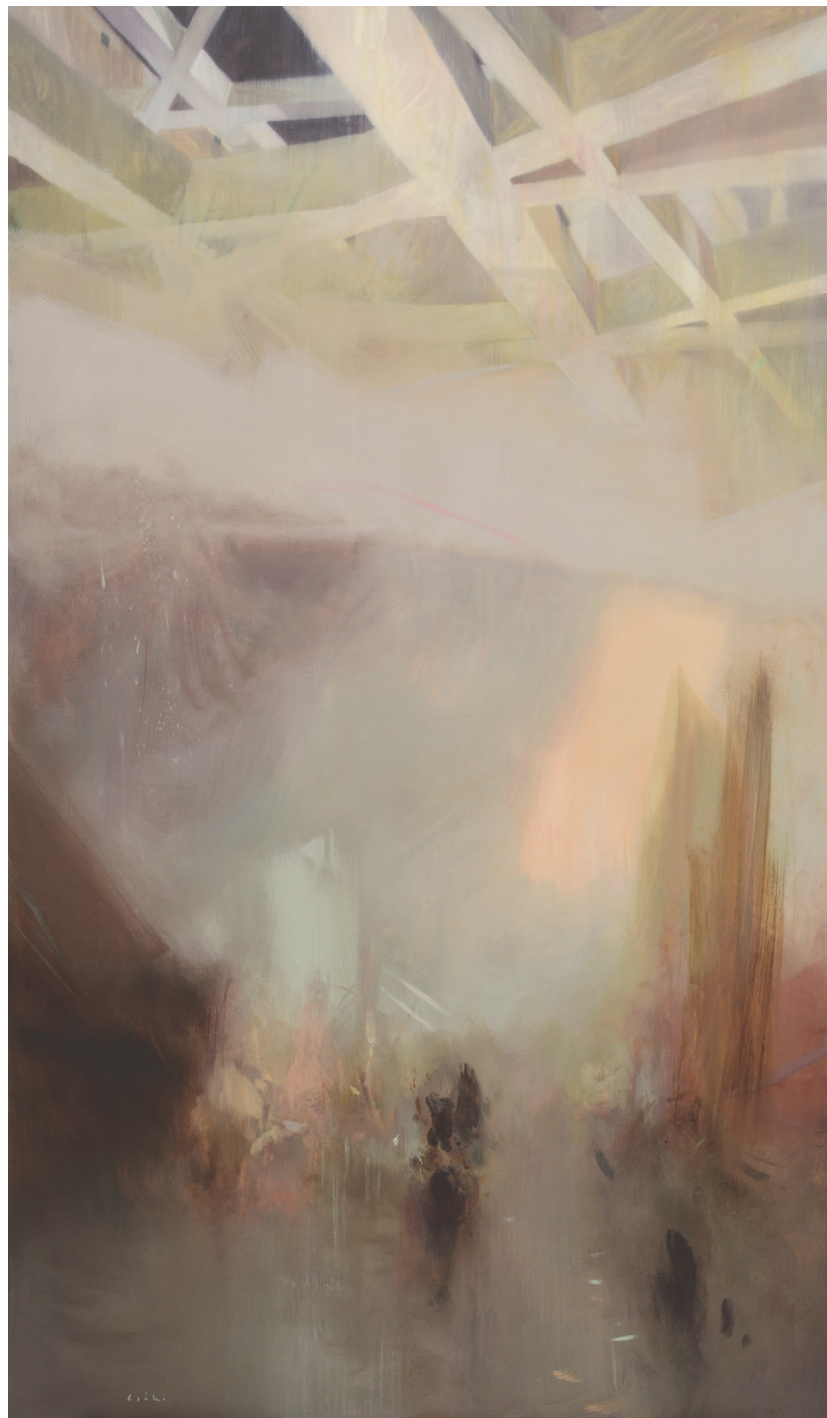
Hát a Tisztelt Pálmaháznak
jelezném, hogy gond lehet,
merthogy ez a szép nagy állat
nem kizárt, hogy megrabálgat,
(ott jár most már comb felett.)

Kérdezném a Pálmaházat,
hogyan ez most a főbiám,
vagy van ok, hogy ráparázzak,
(nyakvonalban jár az állat,
kezdek ki sem lógni mánn’).

Állandó az irány, noha
lassít, ahogy fülig rám
cuppan épp a királyboa,
felfelé megy, simán tova,
dundi már, nem filigrán.

Hízott éppen pont hús kilót,
úgyhogy talán egészen
gyorsan még a konklúziót
összegzem, míg orrom kilóg,
s utolsóimat belégzem:

nem érdemes hagyni, hogy a
kétség – vagy egy királyboa –
túl sokáig emésszen.

Hangár (olaj, vászon, 200 × 120 cm, 2019)

Ujj a lap alatt

EGYÉJSZAKÁS KALAND

Az angol születésű, de Frankfurtban élő Lucy Blundell azon kevés független női játékfejlesztők közé tartozik, aki nemcsak szakmai jelölést, de díjat is kapott már. Lucy – vagy ahogy játékoskörökben ismerik, Kinmoku – öt évig dolgozott az egyik legnagyobb játékipari cég, az Electronic Arts berkeiben, emellett

pedig több, szabadúszó játékfejlesztő mobil alkalmazásainak munkálataiban is segédkezett. 2015-ben döntött úgy, hogy saját vizekre tér és valóra váltja azon álmát, hogy önállóan készítsen olyan játékokat, melyekkel ő maga is szívesen játszana.

A szépérezéssel megáldott hölgy inspirációjának forrása nagyon is

hétköznapi és mindenki számára könnyű azonosulást kínál: az érzelmek, az ezek mentén történő emberi érintkezés és az így születő, illetve formálódó kapcsolatok szépsége képezi munkájának alapját. Ezekre épít narratív központú játékokat, melyek intim, személyes titkokat, kimondatlan, olykor belső viharok tépázta emóciókat járnak körbe. Alkotásai a játékok egy ritkábban tapasztalt, szelidebb arcát rajzolják elénk, melyekben az őszinteség, a befelé tekintés és az empátia kap hangsúlyt az akcióval, a fantáziával vagy a hatalom növelésével szemben. Első, egyedül készített játéka, a *One Night Stand* eredetileg 2016-ban jelent meg PC-re. Ezt tavaly óta, a számítógépes játékok konzolra portolására specializálódott Ratalaika Gamesnek köszönhetően, már Xboxon, PlayStation 4-en és Nintendo Switchen is elérhetjük.

A *One Night Stand* egy vizuális novella, egy rövid, ám annál kényelmetlenebb reggeli találkozás krónikája két tulajdonképpen idegen ember között. A játékos a fiatalember szerepében rezgő telefonja hangjára ébred egy szétszórt ruhákkal teli ismeretlen szobában. Az előző este emlékeinek teljes hiányával, az ágyban mellette alvó fiatal nő személyére sem tud magyarázatot adni magának. A telefonban barátja szöveges üzenete fogadja, melyben a szemére hányja, hogy szó nélkül eltűnt az esti ivászatról. Nagyjából ettől a

ponttól szólhatunk bele az események alakulásába. Magyarázatot adunk-e Garynek arról, hogy miért tűntünk el a klubból, vagy inkább elnapoljuk a válaszádat? Ha az előbbi választjuk, Gary nem hisz nekünk. Meghagyhatjuk barátunkat kétségeiben, vagy dönthetünk úgy, hogy lefotózzuk az alvó nőt bizonyítékul. Az utóbbi nemcsak erkölcsileg, de szigorúan véve jogilag is kifogásolható, ám a játék nem mond felettlent ítéletet – legalábbis nem azonnal. A hölgy később felébred, és szó nélkül kiviharzik a szobából. Ekkor nyílik alkalmunk arra, hogy egy kicsit körülnézzünk a szobában. Megvizsgálhatjuk, vagy akár meg is tapogathatjuk a személyes holmijait, belenézhetünk a tárcájába, hogy kiderítsük legalább a nevét, de akár azzal is foglalkozhatunk, hogy a rendetlenül szétszórt ruhák közül kiválogatjuk a sajátunkat és végre felöltözzünk. A trükk itt az, hogy nem jut mindenre időnk. Néhány dolgot hajthatunk csak végre, mire házigazdánk visszaérkezik, akivel aztán több, feszengős párbeszédet kell levezényelnünk. Itt a játék már figyelembe veszi, hogy miket műveltünk korábban és felkínálja a lehetőséget, hogy rákérdezzünk mondjuk a könyvekre, a bakelitlemez-gyűjteményre, a fotóra a tükör mellett, vagy bármire, amit eddig felfedeztünk. Ha kihagytuk a pénztárcát, bevallhatjuk, hogy nem emlékszünk a nevére, ám itt sem mindegy, hogyan

fogalmazunk. Ebben a kényelmetlen helyzetben ugyanis a hölgy is rendkívül érzékeny, így illik arra is figyelni, hogy milyen választ adunk arra a kérdésre, hogy volt-e már korábban tapasztalatunk egyéjszakás kalandokról.

A játéknak tizenkét befejezése van, ezek között néhány igen bizarr is akad: például megtehetjük, hogy szó nélkül kisurranunk – akár ruhában, akár anélkül. Nem árulok el nagy titkot azzal, hogy nincs olyan verzió, hogy a fiatalember a hölgnél marad, azonban a búcsú milyenségét teljes egészében mi formáljuk. Az őszinteség általában jó irányadó, ám csak kellő empátiával, illetve diszkrécióval kezelve. Ha valaki szeretné több változatban is kifuttatni az eseményeket, beállíthatja, hogy a játék felgyorsítsa a már korábban megismert felfedezések, illetve dialógusok szövegét, és csak a döntéseknél, vagy az eddig még nem látott narratív irányoknál adja vissza az irányítást.

A *One Night Stand* egy igazán felnőttojáék. Megkapó modellje annak, hogyan próbál meg egy nehezített, de mégis életszerű helyzetben utat találni egymáshoz két idegen ember. Rámutat, hogy mennyi minden múlhat apró rezdüléseken, és mennyire fontos lehet akárcsak egyetlen pillanat is az életben.

(*One Night Stand*. Platformok: PC, Xbox One, PlayStation 4, Nintendo Switch.)

Párnák (olaj, vászon, 52 × 43 cm, 2006)